

Kommentar til Per Holmbergs "Svaren på Rökstenens gåtor"

Per Holberg har i Futhark 6 præsenteret en utraditionel løsning på Rökstenens gåder ved brug af hjælperedskaber til moderne tekstanalyse. Den fjører sig til de utallige halve løsningsforslag – så det er at tage munden for fuld, når Per Holmberg omtaler denne række af uverificerede metaforer som "svaren".

Det er interessant at læse Per Holmbergs socialsemiotiske analyse af Rökstenen, hvor han anvender de tre elementer, det labyrintiske princip, sproghandlingsprincippet og princippet om lokal agens. Imidlertid har Runverkets konsensusoversættelse (Widmark/Harris) nået en perfektion, så forsøgene på at nå en tolkning ad en alternativ oversættelsens vej let kommer til at fremstå som vildskud. De realistiske muligheder er øjensynligt ved at være udtømte for vor specialiserede verdens sprogforskere. I Per Holmbergs tilfælde fører det blot til fabuleringen om lys, mørke, solen og runer. Det er på tide, at tolkningen overgår til et mere tværfagligt forum.

Jeg må dog indrømme, at jeg har fundet god mening i anvendelsen af det første og vigtigste element i artiklen – det labyrintiske princip, som angiver den mest naturlige læseorden – og på sin vis også sproghandlingsprincippet. Holmberg anvender dog det første princip ved ukritisk at føre gennemsnitsbetragtninger fra en række sene, korte runeindskrifter flere hundrede år tilbage på verdens længste runeindskrift, som antageligt er opstået i en helt anden kontekst. Sådan kan man naturligvis ikke udpege en entydig tolkning.

Desuden har Per Holmberg ikke draget konsekvensen af tekstens runemæssige opsætning, hvor den komplicerede kodning kræver systematik og stringens. Dette overses generelt, fordi runologerne stort set ikke har beskæftiget sig med den del, siden Sophus Bugge løste kodningen i et helt andet fagmiljø for 100 år siden. Teksten består af et sæt af sider (bredsider + smalsider til højre) bestående udelukkende af Rökstenens almindelige kortkvistruner og et sæt på den anden side, hvor midterfeltet består af kortkvistruner, mens rammen herom består af gamle og kodede runer. Ordet "sakum" bruges til at adskille udsagnene – enten sammen med "þat" eller med "mukminni". Den sidste kombination markerer skift til ny kode og virker dermed samtidig som en kodenøgle, ligesom "Cæsars metode" havde sin nøgle. Skift af forskydning inde i linjen markeres med +. Der er kun et "sakummukminni" i hele kortkvistruneteksten, som derfor må skulle læses ud i ét – med de laveste numre først. Det harmonerer med, at der er sat markante tegn midt i de to linjer, der antageligt skal indlede læsningen af henholdsvis kortkvistrunerne og de kodede runer. Runelinjernes længde er tilfældig i felterne med kortkvistruner, mens den kodede runeramme består af linjer med hver 24 runetegn eller multipla heraf – hvilket betyder en statistisk tilfældighed på under 0,01%. Disse principper er helt uafhængige af den valgte oversættelse og tolkning. Runverkets oversættelse følger denne opdeling mere eller mindre intuitivt.

Per Holmberg burde i relation til sin teori have set på runeopsætningen og erkendt, at der er tale om to separate tekstafsnit med forskellig læserkreds og formål. Meningen med kodningen af runerne i rammen må være, at de kun skulle læses af specialister, mens de lange kortkvistfelter kunne læses af enhver runelæser, som blev nødt til at springe over det kodede. Bortser man derfor fra denne ramme ved brug af det labyrintiske principps tommelfingerregel på Holmbergs måde (Holmbergs Fig. 2) og først læser kodeteksten bagefter, hvis man kan, kommer man frem til konsensusoversættelsens læseorden, som følger den gængse "mindste modstands metode". Dette kan konstateres ved selvsyn ved at se nærmere på Holmbergs figur. Hans anvendelse af princippet støtter altså ikke blot, som det antageligt var hensigten, universitetskollegaen Bo Ralphs delvise oversættelse, som Holmbergs "løsning" er en ny version af. Princippet støtter i endnu højere grad Runverkets metode – hvis princippet overhovedet er anvendeligt på en runeindskrift som denne.

Heller ikke en teoretisk opdeling i sproghandlinger i det interpersonelle rum kan kritiseres, men i denne systemtik kan netop Runverkets tekst tolkes meget mere regelret end Holmbergs springende forslag. Runverkets dechifreerede tekst kan læses som en sædvanlig mindetekst efterfulgt af sakum-gåder, som hver fører over i næste gådes indirekte svar i en sammenhængende dialog. Per Holmbergs metaforer medfører ingen entydig tolkning af teksten – og ingen kan for alvor tro, at Varins brug af ordenstal kan skyldes, at han optalte et mix af arbitrære sproghandlinger som i Holmbergs Fig 3. Derimod er det interessant at læse Holmbergs forslag om, at stenen måske gengav en remse, som læserne skulle kende fra f.eks. skjaldekvad. Dette kan være relevant i relation forklaringen på de 9 kamuflerede gåder i min egen fuldstændige og mere traditionelle tolkning af Runverkets oversættelse, men næppe i relation til hans egen diffuse tolkning.

Tilbage står princippet om lokal agens. Her forsøger Holmberg igen at bruge gennemsnitsbetragtninger fra senere runesten – her i et forsøg på påvisning af, at stenen handler om lokale begivenheder. Det kan selvfølgelig ikke påvises på den måde, da det jo vil være helt tilfældigt, om denne sten er gennemsnitlig, og da dens karakter ikke peger på en lokalt orienteret familie. Der er derfor intet holdepunkt for dette forsøg på støtte til Bo Ralph, som derfor heller ikke selv har benyttet en sådan argumentation.

Per Holmberg taler om *"de principper för meningsskapande som allmänt gäller för vikingatida runstens-inskrifter"*, men han bryder selv radikalt med principperne bag vikingetidens runesten med sin tolkning baseret på en række udokumenterede metaforer, som blot fører til hovedindholdet: Solen går op, så runerne kan læses (Holmbergs Fig. 4). Man føler sig som drengen i *"Kejserens nye klæder"*, når man ikke kan se nogen sammenhæng mellem tekst og tolkning - endsige noget formål. Hvorfor skulle Varin ofre store ressourcer og bruge en avanceret systematik på at få rejst verdens længste runestensindskrift, som blot skulle fortælle noget så indholdsløst? Det er absurd. Så længe den fulde tekst ikke kan oversættes og tolkes til et meningsfuldt budskab, er forsøg på tolkning ikke troværdige. Artiklens frelagte teorier kan tværtimod understøtte Runverkets konsensusoversættelse, hvor kodningen viser, at tolkningen kan forventes at være kompliceret, men hvor den også viser risternes systematiske tankegang. En fortolkning bør være i overensstemmelse hermed.

Summary:

Per Holmberg has in Futhark 6 presented an interpretation of the Rök Stone based on the often criticized changes of the translation by Bo Ralph and the principles of modern social semiotic analyzes. The result of these principles is interesting because it, rather than supporting the solution by Holmberg, is supporting the reading order of the consensus translation by Wessén/Runverket. His interpretation is ending up in a text which in short is telling: The sun is rising and the runes can be read – based on several unconfirmed metaphors. It is difficult to explain why Varin should spend such an effort on such a meaningless message.

20/5 2016, Troels Brandt

Per Holmbergs artikel:

<http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:922588/FULLTEXT01.pdf>

Troels Brandts webside:

www.gedevasen.dk/roekstone.html